

Tyto duchovní obnovy mají zvláštní povahu. Jsou psány pro kněze, žijící v mimořádných okolnostech. Jsou určeny nám, kněžím v exilu.

To, že žijeme v exilu, není jenom prostá skutečnost, daný fakt. Pro nás křesťany a tím více pro kněze, neexistují čirá fakta. Všechny skutečnosti mají určitý smysl. Jsou začleněny do Božího plánu. A tento smysl, toto začlenění do Božího plánu, nás vybízí, abychom hledali za tím co je, za faktem, skutečností, i to co má být.

To znamená, v našem případě, že se nemáme spokojit s konstatací, že jsme kněží v exilu, ale musíme také hledat, jak jimi máme být.

Jsme kněží v exilu; to je fakt. Neměli bychom však být kněží uprchlíci. Nemyslím, že by to bylo jenom hraní se slovy. Slova mají určitý význam, vyjadřují určité skutečnosti. A naše skutečnost nemá být uprchlická.

Kdo je to uprchlík? Snad to pochopíme lépe, všimneme-li si rozdílu mezi uprchlíkem a vystěhovalcem. Vystěhovalec odchází ze svého prostředí více méně dobrovolně a hlavně, v novém domově, se snaží začlenit se do nové společnosti. Snaží se zapustit kořeny. Uprchlík odchází z domova nedobrovolně, a hlavně touží zase se vrátit. V novém prostředí nechce zapustit kořeny. (Může se ovšem stát, že se uprchlík změní ve vystěhovalce, hlavně když naděje na návrat se postupně zmenšuje, a pak obyčejně jde dále než obyčejný vystěhovalec; vystěhovalec totiž se snaží zapustit kořeny v novém prostředí, ale zajímá se stále o starou vlast. Uprchlík, který se stane vystěhovalcem, snadno se uzavře do jakéhosi, řekl bych skoro mstivého, nezájmu o vlast.) Uprchlík si myslí, že může tělesně žít mimo vlast a při tom stále zapouštět kořeny svého bytí ve vlasti. Ve skutečnosti tomu ale tak není. Vlast, to je pojem, který zahrnuje mnoho skutečností. Mezi nimi je také styk s určitými institucemi, s lidmi, kteří mluví stejnou řečí, určitý styl života, mentalita, způsob myšlení a hodnocení. Toto všechno uprchlíkovi v novém prostředí chybí. Jeho styk s vlastí byl přerušen, jeho kořeny jsou přeřaty. Proto právě uprchlík bývá nazýván - a mně se zdá že právem - člověkem vykořeněným.

Řekli jsme, že kněz a uprchlík jsou pojmy, které by neměly být slučovány. Kněz by se nikdy neměl dostat do situace člověka, jehož kořeny jsou přeřaty. To ovšem znamená, že kněz - ve skutečnosti to platí pro každého křesťana - i když nemá možnost být ve styku s vlastí, má stále nějakou půdu, do níž jsou zapuštěny jeho kořeny, která ho živí a nosí. Je tedy nutno předpokládat, že buď si nosí půdu s sebou, nebo, že ho jeho půda doprovází. Mohlo by se mi namítnout, že to předpokládá, že kněz není jako jiní lidé. A je to pravda. Kněz je člověk, ale není jenom člověk. Kněz je člověk jako jiní a proto i on tkví svými kořeny v půdě vlasti. Tyto kořeny mohou být přeřaty a kněz tím trpí jako jiní lidé. Avšak jeho pevnost a životnost kněžská by tím neměly utrpět. Jeho bytí totiž není omezeno jenom na bytí lidské, vázané nad to ještě na určitou zeměpisnou a dějepisnou skutečnost. Kněz je také křesťan, živý křesťan, dítě Boží. A jako takový zapouští své kořeny do samého bytí Božího. Křtem svatým byl přetvořen, zrodil se znovu. Nad to pak kněz má ještě jiné kořeny, čistě kněžské a ty jsou vklíněny do samého srdce Kristova. Kristus si ho přivtěлил tak úzce, že ho učinil vládcem nad svým Tělem a Krví a správcem své vlastní cti ve svátosti pokání. Jednání kněze, když vykonává své vlastní, kněžské, úkony, je jednáním zasahujícím do božské oblasti; a to předpokládá, že i jeho bytí je pozdviženo do oblasti božské, poněvadž jednání a bytí musejí být vzájemně úměrné. Toto bytí pramení ze samého Srdce Krista - prostředníka mezi Bohem a lidmi, jehož kněz je jakýmsi prodloužením. Poněvadž tedy jeho nejvlastnější bytí má kořeny v Kristu, poněvadž Kristus je jeho živnou půdou a zárukou jeho stability, kněz, ve svém nejvlastnějším bytí, nikdy se nemůže stát, vlivem nějaké vnější, cizí síly, bytostí vykořeněnou. Když jsou trhány jeho lidské kořeny, strom kněžského bytí, které je lidsko bož-

ské, se zachvěje, ale nemůže nikdy zakolísat, tím méně padnout. Naopak, může a mělo by mu to být pobídkou, aby tím více vhloubil své kořeny do Krista a nabyt tak ještě více na mohutnosti, životnosti a pevnosti svého kněžského bytí. V tomto ohledu může, a měl by být, pro nás exil Božím zásahem, jehož účelem je naše ozdravení nebo aspoň posílení. Vždyť takové Boží zásahy očišťující a posilující kněžské bytí řezáním a trháním svazků, které by je mohly oslabit, nejsou nějakou výjimkou ani v normálních okolnostech.

Vzpomínáte na ústřední postavu krásného Raisova románu Západ? Staříčský, víc než devádesátiletý farář Kalous se nemůže odtrhnout od své fary. Ví, že už nemůže zastávat své povinnosti, že poutá k horské zapadlé faře mladého kaplana, který by mohl dostat snad vlastní faru a vzít si k sobě starou matku, ale nedokáže faru opustit. Sám často opakuje: "Tahejte teď (po víc než padesátiletém farářování) ty kořeny!.. Ty kořeny, ty kořeny!" Pak ale musí kaplana, k vůli jeho matce, uvolnit. Přejde nový kaplan a farář doufá, že to bude jenom na několik měsíců. Pak bude vysvěcen jeho synovec Prokop. Toho mu dají za kaplana a on přece zůstane na faře. Pán Bůh však má jiné plány a začíná svoji očišťovací akci tohoto, jinak vzorného, obdivuhodného, hrdinsky obětavého kněze. Vezme mu sestru Kristinku, na níž tolik lpěl. Synovec Prokop onemocní plicní chorobou. Tu se konečně stařec rozhodne přetrhat sám ty kořeny. Pochopí, že nesmí žádat, aby synovec chatrného zdraví šel k vůli němu na horskou faru do drsného podnebí. Podá si žádost do pense. Pomůže dokonce řídícímu Pondělíčkovvi, který mu byl také nemalou oporou, na lepší místo. Tak zůstane úplně sám. Přetřel všechny kořeny. A takto očištěného ho Pán Bůh povolá k sobě právě v den, kdy měl odejít z fary. Jeho krásná, kněžská duše potřebovala tohoto úplného oprostění a očištění. A on pochopí, že rány, které ho stihly, jsou způsobeny otcovskou Boží rukou a nejenom, že se nevzpěčuje, ale sám spolupracuje, aby se oprostil od všeho, co ho lidsky váže a zakotví se tak úplně a jedinečně v Bohu.

Podobně i my, kněží v exilu, měli bychom pochopit smysl našeho lidského "vykořenění" a zapustit tím hlouběji naše kněžské kořeny do srdce Věčného Velekněze. Tak nebudeme nikdy vykořeněnými kněžími, kněžími uprchlíky.

Jistě je zbytečné dodávat, že z toho neplyne, že bychom se měli vyhýbat jakémukoliv dobrému lidskému přátelství nebo je odmítat, zrovna tak jako z toho neplyne, že by naše zakořenění v Kristu se mělo proměnit v jakýsi špatně mystický egoismus vedoucí k zapomínání na naše bratry a syny v Kristu. Vždyť víme, že čím více milujeme Krista, tím více, opravdověji, věrněji a čistěji milujeme své bratry.

Kněz v exilu tedy nemá být člověkem a knězem vykořeněným, poněvadž jeho nejhlubší kořeny nejsou ve skutečnosti časné a lidské. Právě proto však se také nemůže stát lidsky zakořeněným v novém prostředí. V tomto novém prostředí musíme jistě plnými rukama rozdávat plody našeho kněžského stromu. Při tom však nesmíme zapomínat, že každý z nás byl přidělen, aspoň inkardinací, určité viditelné části Mystického Těla Kristova. Naše kněžské plody jsou určeny především jí. (TO, myslím, je potvrzeno tím, že církevní autorita nám povolila nové inkardinace - vyžadované právní strukturou Církve - s podmínkou, že se vrátíme do svých diecézí, jakmile to jen bude možné.) Proto na ni nemůžeme zapomínat. Musíme se snažit jí pomáhat a připravovat se, abychom jí mohli dát co nejbohatší plody, až nám Boží Prozřetelnost dovolí se do ní vrátit. A tato příprava, myslím, musí spočívat především ve stále hlubším a pevnějším zakořenění se v Kristu, v našem proměňování se v Krista. Víme, že se také musíme připravovat "technicky", znát mentalitu našich lidí doma, abychom jednou nebyli mezi nimi cizinci, ale to nemůžeme a nesmíme nahradit naší nejvlastnější přípravou: naší proměnou v Krista.

Nesmíme tedy být ani lidsky vykořeněni, ani lidsky zakořeněni, ale vkořeněni v Kristu, abychom z Něho mohli čerpat sílu k vydávání plodů; dnes tam, kde pracujeme a zítra - bude - li to Jeho vůle ve vlasti.